

MESUD BARZANİ'NİN DEMOKRASİ SINAVI

İkinci kez görev süresi uzatılan Barzani'nin, öncelikle anayasal demokratik bir sistem üzerine yoğunlaşması gerekmektedir. Her açıdan iki başlılığa son vermeli ve toplumun her kesiminin kendini ait hissettiği bir anayasa hazırlanmasına önyak olmalıdır. Hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi, insan hakları ve ifade özgürlüğü ihlallerinin minimize edilmesi yönünde gerçekçi adımlar atmalıdır.

Mehmet ALACA



Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) parlamentosu etnik, ideolojik ve dini açıdan çeşitliliğiyle dünyaya örnek olabilecek bir görüntü sergiliyor. 21 Eylül 2013 seçimlerinde Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) 38, Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) 18 ve Goran Hareketi 24 temsilciyle parlamentoya girerken, küçük partiler Yekgirtu (Kürdistan İslami Birlik Partisi) 10 ve Komel (Kürdistan İslami Toplum Partisi) ise 6 üye ile temsil ediliyor. Kürdistan İslami Hareketi, Kürdistan Sosyalist Partisi, Kürdistan Emekçiler Partisi ve Üçüncü Taraf Partisi ise birer milletvekiliyle parlamentoda kendilerine yer bulmuş.

Kürdistan parlamentosunun 11 kişilik azınlık kotası da mevcut. Kota demokrasi açısından eleştirilere maruz kalsa da, azınlıkları sektör reflekslerle görmezden gelmenin yolunu kapatıyor. Bu bağlamda Türkmenler 5, Asuri-Süryaniler 5 ve Ermeniler 1 kişiyle parlamentoda temsil ediliyor. Ezidiler ise son seçimlerde KDP listesinden parlamentoya girdi. Bu durum yani 111 kişilik parlamentodaki çeşitlilik olumlu bir izlenim sunsa da, Kürdistan bölgesi son zamanlarda ciddi yönetsel sorunlarla yüzleşiyor.

Ekim ayının başında KYB ve Goran'ın güçlü olduğu Süleymaniye'nin merkez ve ilçelerinde maaşların ödenmediği gerekçesiyle başlayan protestolar, şiddet olaylarına dönüştü. Olaylarda 5 kişi hayatını kaybetti, yaklaşık iki yüz kişi yaralandı ve KDP'nin birçok parti binası kundaklandı. Yaşananlar üzerine, iktidarın büyük ortağı KDP, gösterilerin sorumlusu olarak Goran'ı ve lideri Noşirvan Mustafa'yı gösterdi ve Goran ile aynı kabinede çalışmak istemediklerini açıkladı. Bu çerçevede Başbakan Neçirvan Barzani, Erbil'de Goran Hareketi'nden bakanlarla bir toplantı düzenleyerek Goranlı 4 bakanı azletti. Koalisyon hükümetinde Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Peşmerge Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Vakıflar Bakanlığı koltuğunda Goranlı parlamenterler oturuyordu.

Başkan Mesud Barzani'nin görev süresi 2015'in Ağustos ayında dolmuş, fakat daha sonra alınan kararla 2017'ye uzatılmıştı. Goran, Barzani'nin görev süresinin uzatılmasına uzun süre karşı çıkmış, başkanın yetkilerinin

kısıtlanmasının yanı sıra başkanın halk tarafından değil, parlamento tarafından seçilmesi konusunda propaganda faaliyeti yürütmüştü. Dolayısıyla Ekim ayında şiddet olaylarının baş göstermesi, Goran'ın başkanlığa gösterdiği rezervle ilişkilendirildi.

Protestolar şiddet içermesi yönüyle önemli bir soruna işaret etse de, bunları IKBY'yi daha derinden etkileyen bölgedeki ekonomik ve siyasal krizin semptomları olarak değerlendirmek gerekir. Dolayısıyla, Bağdat yönetimiyle yaşanan ekonomik ve yönetsel kriz, IŞİD tehdidinin yanı sıra Kürdistan bölgesindeki yönetim ve demokrasi sorunları, Mesud Barzani'nin 2017'ye kadar geçmesi gereken en büyük sınavı olacak.

İki Başlılık ve Parti Milisleri

Körfez Savaşı sonrası önemli kazanımlar elden eden Iraklı Kürtler, 4 Haziran 1992'de birinci Kürdistan parlamentosunda ilk toplantıyı yapmıştır. İlk hükümet ise tam bir ay sonra kurulmuş, bugün Irak cumhurbaşkanı olan KYB'li Dr. Fuad Masum başbakan, KDP'den Dr. Ruz Nuri Şavis başbakan yardımcılığına getirilmiştir. Fakat Kürt bölgesi siyasi, idari ve coğrafi olarak KDP, KYB ve İslami hareket arasında bölünmüştür. Duhok ve Erbil'in büyük bir bölümü KDP'nin, Süleymaniye ile Erbil'in bir kısmı ve Kerkük'ün kurtarılmış bölgeleri KYB'nin denetimi altına girdi. Halepçe ve çevresi ise Kürdistan İslami Hareketi'nin denetimine geçmiştir. Bu arada Kürdistan İslami Hareketi ilk parlamentoya girmeyi reddederek dışarıda kalmayı tercih etmiştir.

Hükümetin kurulması gerek coğrafyadaki Kürtler gerekse Bağdat ve Ankara açısından tarihi sonuçlar doğurmuştur. KDP ile KYB sadece iktidarı bölüşmemiş, bu paylaşım neredeyse bütün kurumlara uzanmıştır. Bu bölüştürme, yoz bir siyasi kültürü de beraberinde getirecektir.

Partiler arasındaki ayrışma toplumda da kutuplaşmayı derinleştirmiş, 1994'te iki partinin taraftarları arasında çatışmalar meydana gelmiştir. Olaylar Süleymaniye sınırındaki Keladize ilçesinde patlak vermiştir. Tarihin bir cilvesi ki Ekim 2015'te baş gösteren şiddet olayları da aynı ilçede yoğunluk kazanacaktır. Talabani ile Barzani arasındaki ayrışma, ABD'nin Irak'ı işgaliyle bitmiş, 2006'dan sonra ulusal mecliste tekrar birleşme gerçekleşmiştir.

Sistemin fiili olarak ayrışması, iktisadi kalkınmanın gecikmesine neden olmasının yanı sıra, hizmetin vatandaşa ulaşmasını da zorlaştırdı; hatta içinden çıkılmaz problemlere yol açtı. Ayrışma, silahlı güçler açısından da sürmüş ve iki parti milis güçlerini birbirine karşı dönem dönem kullanmıştır. Bugün de varlığı devam eden Erbil ile Süleymaniye'deki ayrı milis güçleri, düzenli bir orduya geçişi engellemiştir.

Barzani ile Talabani arasındaki tarihsel problemlere Bağdat yönetiminin ayrıştırıcı siyaseti eklenince bölgedeki sistem ikiliği daha da derinleşmiştir. Ankara ile Tahran'ın da dolaylı ve doğrudan müdahalesi, bölgedeki ikili dinamiği canlı tutmuştur. Bugün bile Türkiye politikasını KDP üzerinden, İran ise KYB ve son dönemlerde Goran ile yürütüyor.

Günümüzde siyasi ve idari olarak yaşanan bu bölünme, bölgeye yönelik tehditlerin artmasına neden olmakta ve tehditlere karşı organize mücadeleyi engellemektedir. Böyle bir yapının yol açtığı yönetsel ve askeri zafiyet, 2014 yılında IŞİD'in Erbil'e yönelik saldırısı sırasında kendisini açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Yazılmayan Anayasa

8 Eylül 2005'te Kürdistan parlamentosunda alınan bir kararla bölgesel anayasa taslağını hazırlamak için hukukçu, akademisyen ve parlamenterlerden oluşan bir komisyon kuruldu. Anayasa taslağı, parlamento üyelerinin üçte ikisinin çoğunluğu ile kabul edilmesinin ardından vatandaşların oyuna sunulacaktı. Lakin 2009'da parlamentoya sunulan anayasa taslağında yönetim sistemi açısından sorunlar baş göstermiş, bu sorunlar nihai bir taslağın kabulünü imkânsız hale getirmiştir. Taslakta parlamenter bir rejim öngörülürken, başkanın yetkileri sorun oluşturmuştur.

Hâlihazırda yönetim sisteminin belirsizliği ve başkanın yetkilerini parti ve şahsi çıkarlarına hizmet edecek şekilde kullandığı yönündeki eleştirilere muhatap olunmaktadır. Aynı zamanda yasama ve yürütme erkleri arasındaki denge-denetleme ağının ortadan kalktığı mevzu bahis edilmektedir. Bugüne dek KDP ve KYB denklemini üzerine kurulan sistem her açıdan olumsuz sinyal vermektedir.

Anayasanın yokluğu yasama, yürütme ve yargı ağının sistematik işlememesine ve keyfiliğe yol açmaktadır. En önemlisi üç erkin yetki alanlarının belirsizliği,

siyasal kaosu derinleştirmenin yanında devlet ile vatandaş arasındaki ilişkiye de zarar vermektedir. Parti devletinden ziyade anayasal bir rejim talebi, Barzani'ye karşı muhalefeti tahkim etmektedir. Raporlara yansıyan hukuk ihlalleri, güvenlik güçlerinin keyfi tavırları, davalarında KDP ve KYB'lilerin kayırılması, adil davranılmadığı yönündeki eleştirileri güçlendirmektedir.

Stratejik Anlaşma ve Yolsuzluklar

KDP ile KYB 27 Temmuz 2007'de, kamuoyunda 'stratejik ittifak' adıyla bilinen bir çerçevede, hem bölge hem de Bağdat'taki politikalarını birleştirme kararı almıştır. Yaklaşık altı yıl boyunca verimli bir biçimde yürüyen stratejik ittifak, 21 Eylül 2013 tarihindeki bölge seçimlerine ve 30 Nisan 2014'teki Irak genel seçimlerine iki partinin ayrı listelerle girmesiyle sona ermiştir.

Stratejik ittifakın bittiğine işaret eden bu göstergenin yanı sıra, 2009'da bölgenin siyasi denklemine katılan Goran hareketi, bölgedeki ikili konjonktürel yapıyı altüst etmiştir. Bu süreçten, sonra siyasal yapıdaki güç dağılımı sadece KDP ile KYB arasında uygulanamamıştır.

Bölgedeki yolsuzluklar ve demokrasi sorunları Goran'ın doğmasını tetiklemiş, Goran ile birlikte siyasal muhalefet imkânı da artmıştır. KYB'den ayrılarak, bölgedeki yolsuzluk, adam kayırma ve rüşvet olaylarının arttığı iddialarını temel siyasi dil haline getiren Goran, halktan ciddi ölçüde destek görmüştür. Zira yolsuzluklar öyle aşikârlık kazanmıştır ki KDP ve KYB seçim kampanyalarında dahi

bölgedeki kamu kurumlarının parasını kullanmaktadır.

Bölgedeki siyasal güçlerin en büyük zaafı olarak gösterilen yolsuzluklarla mücadele ve şeffaflık söylemiyle yola çıkan Goran, 2013'te hükümete katılarak seçim kampanyası sırasında yürüttüğü etkili muhalefeti gölgede bıraksa da, bakanları azledilene dek iktidarda da muhalif çizgisini değiştirmemiştir. Bölgenin 5 büyük siyasi partisinin hükümet ortağı olması yolsuzluk zaafını derinleştirse de Goran'lı bakanların azledilmesi, yolsuzlukla mücadele konusunda muhalefeti güçlendirebilir.

Başkanlık Krizi

Mesud Barzani'nin 19 Ağustos 2015'te süresi dolan başkanlığı ikinci kez uzatılmıştır. Ortak alınan bir kararla Barzani 2017'ye kadar bölge başkanlığını sürdürecektir. Bölgedeki erkler, bir yandan IŞİD tehdidi, bir yandan Bağdat yönetimi ile yaşanan petrol ve bütçe krizine başkanlık tartışmalarının dâhil olmasını istemiyor.

18 Ağustos 2015'te Erbil'de 16 partinin katılımıyla bir toplantı gerçekleştirilmiş, toplantıda ABD, İngiltere ve BM temsilcileri de Barzani'nin kalması yönünde fikirlerini beyan etmiştir. Toplantıda ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Brett McGurk, "Kürdistan bölgesi çetin bir savaştan geçiyor. Koalisyon güçleri bu savaşta size yardım ediyor. Ancak sizler yönetim ve başkanlık sorunlarıyla daha fazla yardım beklemeyin" ifadeleriyle, bölgedeki aktörleri IŞİD tehdidinin ve ekonomik krizin yaşandığı süreçte Barzani'ye razı etmiştir.

Başkanın görev süresi ve yetkileri, anayasanın yazımı ve yönetim

sistemi (başkanlık, yarı başkanlık, parlamenter) sorunun derinleşmesine neden olmaktadır. KYB, Goran, Yekgirtu ve Komel parlamenter sistemi desteklemektedir. Yaşanan bunca problemin yanında yönetsel zafiyetlerin devam etmesi, bölgedeki kırılan fay hatlarını tetikleyecek, kaosun artışı engelleyemeyecektir.

Barzani Ne Yapmalı?

İkinci kez görev süresi uzatılan Barzani'nin, öncelikle anayasal demokratik bir sistem üzerine yoğunlaşması gerekmektedir. Her açıdan iki başlığa son vermeli ve toplumun her kesiminin kendini ait hissettiği bir anayasa hazırlanmasına önayak olmalıdır. Hukukun üstünlüğünün geliştirilmesi, insan hakları ve ifade özgürlüğü ihlallerinin minimize edilmesi yönünde gerçekçi adımlar atmalıdır. Özellikle yolsuzluklar ve rüşvet konusundaki toplumsal algının değiştirilmesi için şeffaflaşma çalışmaları yürütmeli ve adil ve özgür seçimler konusunda güvence vermelidir.

Yapıcı figürüyle bölge için fırsat olan Mesud Barzani'nin önümüzdeki iki yıllık süre zarfında yukarıda bahsi geçen hassasiyetlere azami motivasyonla eğilmesi gerekir. Bağdat hükümetiyle yaşanan sorunlar, bölgenin içerisinde bulunduğu ekonomik kriz, IŞİD tehdidi ve İran etkisinin giderek artması, Kürt bölgesini büyük bir açmaza sürükleyebilir. Kürt bölgesinin kısa tarihinde bile defalarca kez yaşanan iç savaş dinamikleri baş göstermeden, anayasal demokratik bir sistemin tesis edilmesi gerekmektedir.○

Gazeteci